

lezve vagy leplezetlenül — hódító törekvésekre céloz. Itt a veszély. Ez ellen kell összefogni. A világ elhatározó események előtt áll. A háború és béke erői világméretben mérkőznek meg egymással. Az olasz-abesszin háború tanulságai talán végre tudatosítják a támadás közelségét, s a béke megóvásának új, hatékony formáit teremtik meg. Az olasz-abesszin háború felismerései — jóllehet a Népszövetség kudarcát jelentik — végsőben, életképes megújulásának kezdetei lehetnek.

Neufeld Béla

VILÁGGAZDASÁGI SZEMLE

Rámutattunk arra a *Korunk* áprilisi számában, hogy ami javulás a hullámvonal lefolyású válságnak akkori állapotában megállapítható volt, az nem a világgazdaság javulása, hanem az egyes országok autárkiájának átmeneti következménye. Az azóta bekövetkezett események csak erősítették mindenütt az önellátás gondolatát, de egyben katasztrófával fenyegető utra terelték: a nemzetközileg űzött fegyverkezési versenyre gondolunk, amely ma szinte egyetlen rugója, életbentartója a termelésnek és oka a mai látszólagos konjunkturának.

Ennek az egész folyamatnak megindítója a fasiszta Németország volt, amelynek növekvő agresszivitása a közismerten békés államokat (Svájc, Hollandia, Skandináv államok) is arra kényszerítette, hogy kiadásajknak mind nagyobb részét fordítsák (a többi tárca elhanyagolásával) fegyverkezésre. Amint pedig arra már a német gazdasági helyzetet elemző januári cikkünkben rámutattunk, a fegyverkezés kizárólagossága csupán látszatkonjunkturát teremthet: átváltoztat termelő értékeket meddővé, amelyek nem reprodukálják a beléjük fektetett tőkét. Így a fegyverkezés lerombolja a „nemzeti vagyont”, a tőkét pedig — fokról-fokra — hasznot nem hajtó, értéktelen investícióvá változtatja át. Ismételve akkori hasonlatunkat: a Kárpátoknak a Fekete-tengerbe való lehordása a munka tartamára konjunkturát teremt, a munka végeztével azonban az investált tőke és munka mind a vízbe esett. Ezt az elgondolást kell szem előtt tartanunk a mai világgazdasági helyzet vizsgálatánál. A „termelés” növekszik ugyan — de ez a növekedés a fegyverkezési verseny következménye, tőkepusztítás.

Minden konjunkturás országnak ez az alaphibája. Franciaország pl., hogy az egyes országokat sorjába vegyük, azt a látszatot kelti, hogy ott sikerült már tuljutni a válságnak azon a bizonyos sokat emlegetett mélypontján. A Laval-féle kísérlet — az államháztartás egyensúlyba hozása fizetéscsökkentés révén, ami a vásárlóerő csökkentését és így a válság kimélyülését vonja maga után — helyet adott ugyan a Flandin-féle kísérletnek, amelyet az utána jövő kormány is folytatott: megtartani a Laval-i deflációt, de ennek hatását ellensúlyozni a francia jegybank kihasználatlan hitelforrásainak igénybevételével. Amint így, a Flandin-i elgondolás szerint, az állami kiadások termelés-csökkentő volta rontott volna, azt ellensúlyozhatná a hitelélet megélénkülésének termelés-növelő hatása. Ez a terv azonban kivitele során azért bizonyult illuzórikusnak, mert a hadikiadások egyre növekvő aránya veszélyezteti az államháztartás egyensúlyát, valamint a francia frank biztonságát. Léon Blum hír szerint egyelőre feladja — amerikai mintára — az államháztartás egyensúlyának elvét, de meg akarja védeni a francia frankot, ezzel sok kispolgár megtakarított tőkéjét. E sorok írásakor még nem lehet ítéletet mondani a Blum-kormány gazdasági programjáról, illetve annak hatásáról. De a francia frank árfolyamingadozása, az arany me- nekülése Franciaországból, máris megmutatja a szociáldemokrata elgondolásnak két, egymással merőben ellentétes irányzatát: az egyik a tö-

megek életrivójának emelése, magasabb bér és rövidebb munkaidő révén. (Ha az eladási árakat a kormány a régi nivón tudja majd tartani, úgy ez a vívmány a profit nagymérvű csökkenéséhez, esetleg a versenyképtelen üzemek bezárásához vezet majd.) A másik evvel ellentétes iránynak Blum gazdasági programjában adott kifejezést, amikor a gazdasági élet talpraállítását ígerte meg, ami a francia nagyipar és bankokrácia bizalmát váltotta ki, valamint Blum frankmentő akciójának általában loyális támogatását a bankok részéről. Egyéb tényezők között a Blum-kormány még ismeretlen méretű fegyverkezési programja is szerepet fog a közel jövőben játszani a francia termelés sorsának kialakulásánál.

Az angol termelés gyökereiben hasonló nehézségek előtt áll. Anglia, amely 1932 óta, az ottawai egyezmény következtében, bezárta kapuit a külföldi áruk előtt (I. a Korunk februári számát), az azóta eltelt évek során olcsó kamat mellett bocsátotta rendelkezésre óriási tőkéit az önellátás jegyében felépülő és modernizálódó angol iparnak, építkezésnek. De a fegyverkezési szükséglet következtében felemelték az adókat, ami csökkenti a termelés profitját, kisebbiti a tömegfogyasztást, megdrágítja a kamatot, ami pedig alapfeltétele volt a belföldi konjunkturának. Már a látszatkonjunktura java virágzásában is hangzottak előrejelző angol közgazdászok, hogy nem lehet az a konjunktura hosszú életű, amely csupán a belföldre támaszkodik, a nemzeti kereskedelem kizárásával. A most életbeléptetett magas adók és emelkedő kamatlábak mellett érthető, hogy Angliában mindinkább növekvő aggodalommal szemlélik a jövőt.

Pedig a nemzetközi kereskedelem továbbra is csökken, fokozódik az egyes államok gazdasági elzárkózása. Lengyelország és Spanyolország is csatlakoztak azokhoz az államokhoz, amelyek a szigorú devizaellenőrzés alapján állanak és megnehezítik a tőke és árú szabad forgalmát. Anglia május közepén — a francia frank válságára való tekintettel — aranyérme vásárlási korlátozásokat vezetett be, Franciaország jelenleg szándékszik devizakorlátozásokat bevezetni, az U. S. A. pedig nemrég léptetett életbe a japán dumping ellen jelentékeny vámemeléseket. Így a tőkés termelési terület egyre szűkül — pontosabban szólva: szűkül az feladási terület. Ezért a vezető kapitalista nagyhatalmak éles versenyre léptek egy félgymarmati terület gazdasági birásáért: Kináért folyik ma a harc az U. S. A., Anglia és Japán közt, egyelőre csupán gazdasági és valutapolitikai fegyverekkel. Ismeretes, hogy Japán rendszeresen csempészi be áruit Észak-Kinába, az U. S. A. és Anglia nagy bosszuságára. Eleinte ugyan el-elfogott a kínai karhatalom egy-egy japán csempészbandát vagy csempészhajót. Azonban Japán, hivatkozva a békeszerződések azon szakaszára, mely megtiltja a szóbanforgó területeken fegyveres kínai erők tartását, kényszerítette Kinát a csempészek kiadására, sőt bocsánatkérésre is. Kína tehetetlenségét kihasználva Japán nemrégiben Kína belügyeibe való beavatkozásra jelentette be igényét azon a címen, hogy Kína nem képes „a csempészet” ellen védekezni. „A csempészeit” konkrétan — japán csempészet. (Nyilvánvaló: az európai diplomácia nem panaszkodhat, hogy a japán tanítvány tehetségtelen.) Egyidejűleg azonban a másik két nagyhatalom pénzügyi uton igyekszik Kinát megkaparintani. Tavaly ősszel Kína letért az ezüst valutáról, ami az angol pénzügyi politika következménye volt. (Az angol kormány pénzügyi tanácsadója, Sir Frederick Leith-Ross, éppen akkor időzött Kinában.) Válaszul erre az U. S. A. magas árakon kezdett Kinától ezüstöt vásárolni, ami — a reális árakon felül lévén — arra mutatott, hogy

Roosevelt az U. S. A. adófizető polgárságát súlyosan megterheli a jövő haszon reményében. Ugy látszik jelenleg, hogy az áldozat kezdi meghozni hasznát: az új kínai valutatörvény az Egyesült Államokéhoz idomulva előírja, hogy az összfedezetnek legalább 25%-a ezüst legyen. Roosevelt tehát valutapolitikailag akarja — összhangolt valuták révén — Kinát az U. S. A.-hoz kapcsolni, hogy így éppen olyan gazdasági kapcsolatokra tegyen szert, mint pl. — európai hasonlittal élve — Anglia kapcsolata a sterlingblokkhoz tartozó skandináv országokkal. A három imperialista hatalom versengése Kináért annál érthetőbb, mert Kína valutája ma stabil (100 shanghai-dollár egyenlő 29.50 U. S. A. dollár), a múlt évi valutareform óta a kínai külkereskedelem — 60 év óta először — ismét aktív, belső gazdasági élete fellendült. Mindezek következtében szó van egy nagy kölcsönről, amit az U. S. A. nyújt Kinának.

Ha egyéb nem, úgy Rooseveltnek ma még csak költséges befektetést jelentő kínai politikája eléggé bizonyítaná, hogy a roosevelti reformoknak nem sikerült az U. S. A.-t a válságból kirántani. A munkanélküliek száma hivatalosan 10 millió, mások szerint még több. Az államkincstár helyzete továbbra is problematikus, a költségvetés deficittel zárul. Az U. S. A. törvényhozása — Roosevelt minden tiltakozása ellenére — megszavazta a hadviselteknek járó kártalanítást. Ennek a 2 milliárd dollárnak előteremtése újabb kincstári kölcsönök, bonok kibocsátását teszi szükségessé, ami csak növelni fogja a Korunk utolsó számában ismertetett veszélyes pénzbőséget. A helyzet betegségének jellemző tünete, hogy a katasztrófális pénzbőség következtében a kölcsönkibocsátó pénzügyintézetek versengenek a kibocsátás elnyeréséért, vagyis az ezzel járó jutalékért. Ugyancsak az egészségtelen pénzbőség megnyilvánulása, hogy egy-egy kölcsönön úgy kapnak a befektetők, hogy annak árfolyamát rövid idő alatt irreális magasságokba tornásszák fel — de likvidálás esetén a kurzusok reális értékükre zuhannak le, a befektető kismemberek nagy veszteségére. Amíg Európában nyílt vagy burkolt kényszerrel kell az államkölcsönöket a közönségre erőltetni, addig az U. S. A. pénzügyintézei úgy versengenek a kölcsöncímletekért (pénzükhelyezéséért), hogy ujabban már megszárták az egyes pénzügyintézetekre — tőkék arányában — jutó kölcsöncímletek mennyiségét. Ez a pénzügyi felfúvódottság élénken emlékeztet az 1929-i válság előtti időkre. — Egyébként a vita Roosevelt és a gazdasági körök közt tovább tart. A New Deal ugyan számos bírói ítélet során megsemmisült, a Blue Eagle plakátjait beszédték, ide tudott dolog, hogy a Kék Sas szelleme továbbra is a Fehér Ház fölött lebeg: Roosevelt más uton-módon vissza akarja csempészni az U. S. A. törvényhozásába és gazdasági életébe a New Deal-t. A tőkésosztály a vásárlóképesség növelését tömegfogyasztással és olcsó árral akarja elérni, alacsony munkabérekkel és az állami beavatkozás tökéletes beszüntetésével. Ezzel szemben R. a vásárlóképesség emelését állandó árak és a megfelelően magas munkabérek állami beavatkozás révén való stabilizálásával akarja kivívni. Lényegében persze mindkét törekvés reformista és így a válság gyökeréig nem ér le.

Amíg így a világ imperialista nagyhatalmai egyik sikertelen kísérlet után a másik zsákutcát vélik a kivezető utnak, addig az a két fasiszta állam, amelynek politikája az utóbbi hónapokban végzettszerűen determinálja az egész világ politikáját és gazdaságát, megy tovább a maga útján. Mussolini győzött, Abesszinia ma Itáliáé. De már az afrikai hadjárat előtt kritikus volt az olasz kincstár helyzete, amely bevételeinek harmadrészét adósságszolgálatra — kamat és tőketörlesztés — volt kénytelen fordítani. Azóta a helyzet rosszabbodott, amit élénken igazol

a lira-kurzus leromlása. Nem lehet ugyan tudni, hogy mennyi aranya van ma az olasz jegybanknak, sem azt, hogy mennyibe került a háború Olaszországnak, mert Mussolini a háború kezdete óta nem bocsájt ki gazdasági statisztikát. De bizonyos, hogy a háború óriási pénzáldozatait a közvetlen jövő nem fogja jóvátenni. Ellenkezőleg, hosszú időnek kell még ahhoz eltelnie, hogy Abesszínia — állítólagos természeti kincseinek kiaknázása révén — bevételt jelenthessen Itáliának. Ezek és évtizedek során az „Abesszin Császárság” az olasz budget kiadás-oldalán fog szerepelni, talajjavítással, ut- és vasutépítéssel, „pacifikálási” költségekkel. Mindezt a kiadást csak adókból lehet kiprészélni, tehát a tömegek további Verelendung-ja révén, amit a gyarmati háborúkkal járó szankciók nagyban növelték. Mert a szankciók következtében számos addig importált nyersanyagot belföldön állítanak elő, a természetes nyersanyagok ára felett. Az árkülönbséget a fogyasztó saját bőrén érzi. A szankcióknak küszöbön álló megszüntetése esetén pedig ott állnak majd használatlanul a nyersanyagelőállító üzemek, mind megannyi élő példa a német szó illusztrálására: Fehlinvestition — helytelen tőkebefektetés.

De legyünk igazságosak és ismerjük el, hogy a helytelen tőkebefektetésben ma a hitlerista Németország vezet. A termelést ott csupán az állami rendelések (magyarán: fegyverkezési megrendelések) tartják életben. Németországban 32 iparágra hirdettek ki nemrég beruházási tilalmat, ugyanakkor, amikor a szintetikus és drága nyersanyagok gyártásához szükséges investíciókat kényszerrel szerzi meg a német állam a magánipartól. És, mint aki kétségbeesetten védekezik a saját maga által felismert igazsággal szemben, olyan elkeseredetten jelentek meg májusban német cikkek: nem igaz, hogy mi népünk munkáját és vagyonát terméketlen piramis-építésben pocsékoljuk el. A hadikiadásokon kívül egyre növekszik — a közgazdász *dr. Schaeht* nagy bosszúságára — a terméketlen pártorganizációk száma. Az óriási bürokrata pártapparátus, a titkosrendőrség, propaganda, nemesi rendek tenyésztése, stb. politikai okokból szükséges meddő kiadások, amelyek a fegyverkezésre fordítható pénzüsségeket csökkentik. A náci-párt és *Dr. Schaeht* közti ellenszenv olyan erős, hogy Hitler kénytelen volt — forma szerint — *Goeringet* megtenni a devizaügyek teljhatalmu biztosává, evvel *Schachtot* a pártigylőlettől megvédeni és *Schacht* tevékenységét takarni. De ettől nem javult meg a német birodalom devizahelyzete. A két év óta tartó transzfermoratórium — a külföldi fizetések önkényes megszüntetése, illetve redukálása — sem hozta meg a várt eredményt. Igaz, hogy ennek következtében 1 milliárd RM. értékű deviza helyett csupán ennek negyedét utalták át. De az áruval fizető Németországtól a külföldi nyersanyagszállítók 50%-kal magasabb árakat követelnek — és kapnak is —, mint készpénzfizetés esetén. Amellett a számos clearing-szerződés következtében Németország csak kivitelének egy tizedét kapja meg devizában, a többit áruban. Pedig devizákra a Harmadik Birodalomnak szüksége van, hogy fegyverkezéséhez a nyersanyagot megszerezze. Jellemző a német devizahiányra, hogy Németország a Keletporoszországba menő árukat most már nem a baráti viszonyban lévő Lengyelország területén át szállítja (lengyel korridor), hanem vizen, hajón, mert nem képes a vasuti fuvardíjhoz szükséges zlotyi-mennyiséget megfizetni. A devizahiány az oka a szubvencionált német dumpingnek. De amíg Németország áruit önköltség alatt, a belföldi fogyasztók zsebére megterhelve, szállítja külföldre, addig egyrészt mindig kevesebbet kap exportjáért, másrészt mindig többet kell, hogy fizessen importjáért. *Dr. Schaeht* balkáni utjának is egy a célja, növelni a német kivitelt, — ha még olyan elkó-

tyavetyéléssel is, de devizákat szerezni a fegyverkezéshez.

A látszólagos konjunktura mögött a mai gazdasági rend főbb országai ilyen problémákkal küzködnek. Valójában a mai konjunktura tiszavirágélete következik a konjunktura természetéből: a **kollektív öngyilkossághoz** szükséges eszközök konjunkturája ez. De mi történik majd, ha a gyártott áruk használatára kerül a sor? *Ádám Elek*

V I L Á G S Z E M L E

Annak a konfliktusnak, amely 1935 október 3.-án az olaszok részéről a Mareb folyó átlépésével vette kezdetét, első fejezete lezáródott. Abesszinia olasz megszállás alá került, az a világhatalmi küzdelem azonban, mely ezzel a ténnyel lappangó formájából nyílt alakot öltött, nem csitult el, sőt ellenkezőleg, napról-napra jobban élesedik. Ma már a legelfogultabb polgári teoretikusok is feladták a „szervezett kapitalizmus” elméletét, a reformisták e vesszőparipáját, mely másfél évtizede megmérgezte az elsősorban érdekelteket. A polgárság a spengleri „fehér bestia” gyakorlatát teszi magáévá, anélkül, hogy az utválasztás belső meghatározójával tisztában lenne és a dolgozó emberiség feladata, hogy széles fronton összefogva visszarántsa a világot annak a szakadéknak széléről, mely felé a fasizmus taszítja.

A küzdelem egyik színtere a Földközi-tenger. Az olasz imperializmus számára az aethiop hódítás után életkérdés, hogy Angliával egyenrangú tengeri hatalommá váljon a Középtenger keleti felén, viszont Anglia nem tűrheti az olasz megerősödést az India felé vezető úton még akkor sem, ha ma a modern közlekedés korában a Jöreményfok körülhajózása már nem jelenti a régi idők kényelmetlenségét. Mert a Földközi-tenger bírása a brit birodalom keleti hatalmának bázisa, melynek jelentősége a háború óta a Közel-Kelet-India-Keletafrika egység kialakulásával erősen megnövekedett és kettőzötten fontos a mohamedán ébredés korában. A Földközi-tenger uralásáért folyó vetélkedés fejezete a Dardanella-konferencia is. Napoleon kora óta állandó célja a brit tengeri politikának a Dardanellák katonai lezárása és így az orosz Fekete-tengeri flottának a Földközi-tengertől való elzárása. Az olasz hatalom megerősödése, a Dodekanézosz szigetsorozat megerősítése, megváltoztatta az angol felfogást és több, mint 100 év óta először állnak közös állásponton e tekintetben angolok, törökök és oroszok. Nagy Britanniának szüksége van az olaszellenes Balkán-szövetségre és bele fog menni a Dardanellák megerősítésébe (minthogy támadóként elsősorban az olasz jön tekintetbe), de abba is, hogy ezzel szemben a török-orosz flotta szabadon közlekedhessen az erődvonalon át a Fekete- és a Földközi-tenger között. Ez a politika az angol-francia-orosz összeműködés új vonalának is megfelel.

Az olaszok a kudarcért Albániában kárpótolják magukat. Nem kevesebb, mint kilenc szerződés jött létre nemrég az olasz és az albán kormányok között. Itália újra átvállalja az albán államdeficitet; és új kölcsönöket folyósít a két év előtti „haragszom rád” után. Viszont a hivatalos olasz petroléum-központ, az A. G. I. P.-nak Albánia részére történő petroléumtermelési illetékeinek kifizetése óvadékképpen Itália felügyelete alá kerül. Az egyik szerződés még Durazzo kikötőjének